

KONFERENCIJA
„Odgovornost medija za ratne zločine na teritoriju
bivše Jugoslavije

MOGUĆNOST
KAZNENOG PROGONA OSOBA KOJE SU VRŠILE
PROPAGANDU U MEDIJIMA

Temu obradila: Vesna Tančica
Tužiteljica Posebnog odjela za ratne zločine
Tužiteljstva Bosne i Hercegovine

Sarajevo, studeni 2007. godine

UVOD

Iz brojnih izvješća, studija, članaka i svjedočanstava, bjelodano je da su, mediji u bivšoj Jugoslaviji osobito od kraja 80-tih godina pa do kraja dvadesetog stoljeća postali i najvjerniji pronicatelji interesa nacionalnih, bolje reći nacionalističkih programa i stranaka.

Krajem 1994. godine izvjestitelj Ujedinjenih naroda u Specijalnom izvješću o medijima ,ističe da su od početka sukoba informacije koje su objavljivali mediji u bivšoj Jugoslaviji bile pisane nacionalističkim jezikom i usmjerene na napade i okrivljavanje drugih naroda i da ne iznenađuje što je taj fenomen direktno doveo do užasnih zvjerstava na bojištima , kao i na cijelom teritoriju bivše Jugoslavije.

Dakle,krivica je na drugoj strani ,krivi su drugi narodi.Oštricu mržnje do oštrice noža okreću prema drugima .

Bila je to propagandna priprema krvavog pira kome smo svjedočili ,osobito u Bosni i Hercegovini ,Hrvatskoj i Kosovu .

Nesporno je da su mediji korišteni kao ratno oružje odnosno kao glavno oružje propagande za ostvarivanje političkih ciljeva, za osvajanje teritorija silom, etnička čišćenja , ubojstva , mučenja , silovanja .....,nevideći u tom govoru ništa nemoralno ili pogrešno , jer su slijedili ideje preovladavajućeg morala , u čijem kreiranju su i sami sudjelovali.

Sistematska uporaba lažnih informacija, poluinformacija, odsustvo medijskih pokrivanja određenih događaja, omogućilo je da se u međunacionalne zajednice udahnu i uliju mržnja i strah. Mediji su pripremili psihološki teren za narastanje međunacionalne mržnje, pretvorivši se u oružje po izbijanju rata .

KAZNENI PROGON

Krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošlog stoljeća na prostorima bivše države razbuktavao se doista propagandni rat.Mediji su po svojoj naravi i funkciji u to uključeni i upregnuti.Naravno ne svi i ne svi jednakim intenzitetom, obimom i sadržajem.Rezultanta takvog stanja i opće društvene klime je da je istina .

Medijski rat je vođen kao dio različitih oblika specijalnog rata u okviru tadašnji političkih sukobljavanja, antagonizama i priprema vojnih sukobljavanja.Mediji su postali žrtva zlorporaba , obzirom da nisu imali vlastite profesionalne standarde rada , niti gospodarsku samoodrživost i političku neovisnost. U nekim slučajevima opredjeljenjem samih urednika i novinara.No , u većini slučajeva kao poslušnici vladajućih struktura političke i vojne vlasti.

U kakvom ponašanju i djelovanju novinara tražiti i nalaziti uporišta i dokaze za kazneni progon osoba koje su pisanom riječju , izvještavanjem ,izravno i javno poticale na zločin.

Za kazneni progon osoba koje su izravno i javno poticale na zločin potrebno je utvrditi odnos te osobe prema konkretnom zločinu , te njen status u vojno političkoj strukturi koja je kontrolirala određeni medij ,

odnosno potrebno je prvo utvrditi status pojedinog medija – da li je on bio i pod čijom kontrolom u trenutku kada je govorom mržnje putem tog medija poticano nasilje, progon ili izvršenje određenog kaznenog djela, kao i status osobe (novinara) koja je mržnjom putem medija poticala na izvršenje kaznenog djela ratnog zločina .

Kazneni progon treba da se temelji na jasnom razlikovanju između zabranjenih oblika govora mržnje i dozvoljenih oblika javne debate. Kazneni progon treba da podstiče ozdravljenje društva a ne daljnje sukobljavanje. Kazneni progon se temelji na činjenicama , odnosno dokazima poticanja na zločin, kako u pojedinom ubojstvu tako i u masovnom zločinu. Zbog toga je svakom tužitelju, danas i ubuduće, tako potrebna i značajna pomoć i potpora medija u rsvjetljavanju svakog ratnog zločina. Dolaženje do istine koja je osnovpravičnog postupka i pravedne sankcije. Slobodna sam izraziti vlastito mišljenje da , novinari , pa i mediji za koje pišu u ne malom broju slučajeva nisu na visini svoga inače vrlo odgovornog i značajnog zadatka i uloge. Nerijetko se ne razlikuje uloga tužiteljstva od uloge sudova. Nedovoljno se shvaća da je tužiteljstvo ravnopravna stranka u postupku . Sud izriče presude.

Opravdane su frustracije žrtava i javnosti na sprost procesuiranja izvršitelja ratnih zločina . Ali temeljita i kvalitetna istraga i utemeljena opzužnica je najbolja , pa i jedina garancija da će krivce steći ruka pravde.

Neophodno je, dakle, fokusiranje i istrajavanje na univerzalnim pravima, pravdi i pravičnosti, koje će omogućiti procesuiranje konkretnog zločina umjesto beskrajnog politiziranja.

A u ratu U Bosni i Hercegovini ljudi su protjerivani sa svojih ognjišta , protivpravno zatvarani , ubijani , mučeni , silovani ...Novinari su kroz izgovorenu i pisanu riječ , proizvođeći mržnju i strah postali akteri rata, vojnici s druge , ne manje bitne strane bojišnice .Njihova je riječ, često bila ubojitija od metka .

Novinari , urednici i vlasnici medija koji su korišteni kao oružje u ratu podliježu kaznenoj odgovornosti.

MEĐUNARODNO PRAVO

a) Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju genocida

Uporišta za takvo postupanje imamo i u Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida , ali i u Ženevskim konvencijama. Ova Konvencija je usvojena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 9. prosinca 1948. godine .

U konačnom tekstu članka 3. Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida kaže se da su kažnjivi genocid; dogovor o provođenju genocida; izravno i javno poticanje provedbe genocida; pokušaj genocida i sudioništvo u genocidu. Tako je po prvi put u jednom međunarodnom sporazumu propisana kaznena odgovornost za djelo izravnog i javnog poticanja sprovedbe genocida.

b) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima

I dalje u Međunarodnom pakt o građanskim i političkim pravima propisuje se da svaka propaganda za rat treba da bude zabranjena. Drugim stavkom istog članka regulirano je da da „svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koje predstavlja poticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje treba da bude zakonom zabranjeno i sankcionirano“.

Pravni osnov za kazneno gonjenje osoba koje su putem medija i sredstava informiranja poticale na izvršenje ratnih zločina u BiH- Mogućnosti predviđene Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine

Kazneni zakon Bosne i Hercegovine za ratne zločine inkriminira osobe koje organiziraju i pozivaju, te potiču druge da čine ratne zločine. Naime, odredbom članka 176. stavak 4. ovog Zakona je regulirano da je kažnjivo organiziranje skupine ljudi i poticanje radi izvršenja kaznenih djela Genocida, Zločina protiv čovječnosti, Ratnog zločina protiv civilnog pučanstva, Ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika i Ratnog zločina protiv ranjenika i bolesnika.

Članak 176. stavak 4. Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine glasi::

-”Ko poziva ili potiče na učinjenje kaznenih djela iz članka 171. do 175. ovog Zakona (a to su kaznena djela Genocid, Zločini protiv čovječnosti, Ratni zločin protiv civilnog pučanstva, Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika , kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.“

Kada se govori o mogućim zakonskim okvirima za procesuiranje medijskih djelatnika kao odgovornih za ratne zločine, treba imati u vidu članak 172 (1) (h) koji definira kazneno djelo progona, a koji glasi:

Ko, kao dio širokog i sistematičnog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog pučanstva , znajući za takav napad učini progon bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj , etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, spolnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u svezi sa bilo kojim kaznenim djelom iz ovog stavka ovog članka, bilo kojim kaznenim djelom propisanim u ovom zakonu, ili bilo kojim kaznenim djelom u nadležnosti Suda BiH”

Na temelju Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, djelatnici medija mogli bi eventualno biti procesuirani kao saizvršitelji u izvršenju kaznenih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom ukoliko bi se moglo dokazati da je postojao zajednički dogovor više osoba da će se počinjati nekako od ovih kaznenih djela i da je na temelju teorije podjele rada postojala stvarna i na činjenicama utvrđena uloga novinara kroz javno izgovorenu riječ, kroz izravno poticanje izvršenja kaznenog djela, odnosno da su radnje svake osobe koja sudjeluje u izvršenju djela tako međusobno povezane da izvršeno djelo i nastala protivpravna posljedica predstavljaju rezultat zajedničkog djelovanja svih sudionika i da je na strani svakog saizvršitelja postojala svijest i volja da djeluje sa drugima na ostvarenju zajedničkog kriminalnog cilja. Isto tako Kaznenim zakonom Bosne i Hercegovine propisano je da onaj tko drugog s umišljajem potiče da učini kazneno djelo kaznit će se kao da ga je i sam počinio. Govoreći o naprijed kazanom uvažavam i općeprihvaćeno stajalište da poticanje može biti izvršeno svakim sredstvom i djelatnošću kojima se može utjecati na volju drugoga u donošenju odluke o izvršenju kaznenog djela.

Želim naglasiti da je sa stajališta žrtava kao i sa stajališta djelatnika pravosuđa, osobito tužitelja, od posebnog interesa mogućnost kaznenog progona zbog govora mržnje kao progona određene grupe osoba. Veliki broj osoba je iz razloga nacionalne i vjerske pripadnosti, obiteljskih okolnosti ili političkog uvjerenja doživljava i danas kao i u proteklom ratu govor mržnje prenošen medijima kao progon i sebe i grupe ljudi kojoj pripada.

Na kraju, mišljenja sam da bi pojedine države, ali i cjelokupna međunarodna zajednica, poučeni tragičnim iskustvima zlouporabe medija i sredstava komuniciranja u izvršenju ratnih zločina diljem svijeta u bliskoj prošlosti, trebali donošenje regulative koja će striktno definirati rad medija i onemogućavati njihovu zlouporabu u ratovima i oružanim sukobima.

Hvala za pozornosti.